

τις διαρθρωτικές αλλαγές τις οποίες χρειαζόταν η κοινοτική βιομηχανία. Διαπιστώσαμε στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά ότι αυτή η ελπίδα υλοποιήθηκε με καθυστέρηση λόγω της επιβράδυνσης της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς [βλ. το τμήμα 6.1.]. Όμως, ένα σημαντικό τμήμα της κοινής βιομηχανικής πολιτικής σχετίζεται με την εναρμόνιση των νομοθεσιών, την τυποποίηση και τις δημόσιες συμβάσεις και γι' αυτό εξετάστηκε στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά [βλ. το τμήμα 6.2.].

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει κοινή διαρθρωτική πολιτική για τον βιομηχανικό τομέα, ένα μεγάλο μέρος αυτού του κεφαλαίου αφορά την **πολιτική για τις επιχειρήσεις**. Πράγματι, ενόψει της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς η Κοινότητα έστρεψε την προσοχή της στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), που αποτελούν σχεδόν 99% της βιομηχανικής υφής της Κοινότητας και που δημιουργούν τα 70% της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα των κρατών μελών, αλλά που συναντούν προβλήματα αφομοίωσης στην εσωτερική αγορά. Η πολιτική για τις επιχειρήσεις ενδιαφέρεται όχι μόνο για τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, αλλά και για εκείνες άλλων τομέων, ιδιαίτερα της χειροτεχνίας, του εμπορίου και του τουρισμού. Ειδικά ως προς τον **τομέα του τουρισμού**, πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά το κοινό συμφέρον ανάπτυξης μιας κοινής πολιτικής προώθησης του ευρωπαϊκού τουρισμού, το Συμβούλιο δεν έχει κάνει τίποτα παραπάνω, μέχρι σήμερα, παρά να καλέσει τα κράτη μέλη να επιδιώξουν μια προσέγγιση συνεργασίας μεταξύ των παραγόντων του τομέα του τουρισμού, διά μέσου της ανοικτής μεθόδου συντονισμού, δηλαδή χωρίς χρήση κοινοτικών νομικών εργαλείων¹. Πάντως, μια ανακοίνωση της Επιτροπής αναγγέλλει μια νέα πολιτική τουρισμού της ΕΕ, περιγράφοντας τις μελλοντικές πρωτοβουλίες της Επιτροπής στις κύριες πτυχές της ευρωπαϊκής πολιτικής και τους τρόπους συνεργασιών μεταξύ των ενδιαφερόμενων εταίρων².

Το τελευταίο τμήμα αυτού του κεφαλαίου σχετίζεται με την τομεακή βιομηχανική πολιτική, δηλαδή την πολιτική για βιομηχανικούς κλάδους που βρίσκονται σε παρακμή στην Ευρώπη, όπως η χαλυβουργία και η ναυπηγική, και για νέους κλάδους με ταχεία ανάπτυξη, όπως οι τεχνολογίες της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών.

17.1. Η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας

Μολονότι, οι αρχικές ευρωπαϊκές Συνθήκες δεν πρόβλεπαν μια κοινοτική βιομηχανική πολιτική **ρύθμιζαν, κατά πρώτο λόγο, τον βιομηχανικό τομέα** των οικονομιών των κρατών μελών. Πράγματι, οι Συνθήκες που ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) αποτελούσαν τομεακές πολιτικές για τους τομείς που αφορούσαν, η δε Συνθήκη η ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ρύθμιζε βασικά την κοινή αγορά για βιομηχανικά προϊόντα [βλ. το τμήμα 2.1.]. Αλλά, οι Συνθήκες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ (Ευρατόμ) ήταν πιο λεπτομερείς από τη Συνθήκη ΕΟΚ ή και ακόμη και από τη Συνθήκη ΕΚ. Περιείχαν διατάξεις σχετικά όχι μόνον με την πραγματοποίηση της κοινής αγοράς αλλά και με τη διαρθρωτική πολιτική των τομέων που αφορούσαν και παρείχαν εξουσίες στους κοινοτικούς θεσμούς για την εκπόνηση αυτών των πολιτικών [βλ. λεπτομέρειες παρακάτω].

Βέβαια, η τελωνειακή ένωση ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας τόσο στη δική της αγορά όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Από το 1968, με την εγκαθίδρυση του **κοινού τελωνειακού δασμολογίου**, η Κοινότητα διέθετε ένα ισχυρό εργαλείο για να εφαρμόσει μια δραστική εμπορική πολιτική και να πιέσει για την απελευθέρωση των διεθνών συναλλαγών [βλ. το τμήμα 5.2.1.]. Αυτό το εργαλείο χρησιμο-

ποιήθηκε με επιτυχία από την Επιτροπή, η οποία διαπραγματεύτηκε για λογαριασμό της Κοινότητας τη μείωση της τελωνειακής προστασίας των μεγάλων εμπορικών δυνάμεων στα πλαίσια της Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT) [βλ. το τμήμα 23.4.].

Αλλά όμως, η μείωση του διεθνούς προστατευτισμού δεν αρκούσε για την ανόρθωση της ανταγωνιστικής θέσης της κοινοτικής βιομηχανίας. Για να μπορέσουν να αναμετρηθούν με τις αμερικανικές και τις ιαπωνικές ανταγωνίστριές τους, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις όφειλαν να βρουν την **κατάλληλη διάσταση για τις νέες συνθήκες ανταγωνισμού** και να βελτιώσουν την παραγωγικότητά τους με την έρευνα για νέα προϊόντα και νέες μεθόδους παραγωγής. Μόνον η μεγάλη κοινή αγορά μπορούσε να τους προσφέρει αυτές τις συνθήκες ανταγωνιστικότητας.

17.1.1. Η ενιαία αγορά και η βιομηχανική πολιτική

Εφόσον, όπως είδαμε στο κεφάλαιο για την κοινή αγορά, αυτή δεν λειτουργούσε πλήρως μέχρι το 1993, **δεν μπορούσε να έχει πάνω στις βιομηχανικές διαρθρώσεις μια τόσο μεγάλη επίδραση** όσο αυτή την οποία είχαν ελπίσει οι πατέρες της ΕΟΚ. Βέβαια, ο βιομηχανικός τομέας ευνοήθηκε από την τελωνειακή ένωση, χωρίς την οποία η εξέλιξη των βιομηχανιών των κρατών μελών δεν θα ήταν ασφαλώς αυτή που γνωρίζουμε. Αλλά η επίδραση της κοινής αγοράς ήταν πολύ αισθητή στους τομείς που παράγουν αγαθά μαζικής καταγωγής, όπως των ηλεκτρικών ειδών ή των τροφίμων, και σχεδόν ανεπαίσθητη στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, στους οποίους δέσποζαν προστατευμένες δημόσιες επιχειρήσεις.

Εν τη απουσία μιας νομικής βάσης μιας πραγματικής βιομηχανικής πολιτικής, τα κοινοτικά θεσμικά όργανα **περιορίστηκαν στο να παρακολουθούν τις βιομηχανικές εξελίξεις** χωρίς να μπορούν να τις επηρεάσουν. Έτσι, εγκαθίδρυσαν στατιστικούς μηχανισμούς για τη μέτρηση των επενδύσεων στη βιομηχανία, των μεταβολών του κύκλου των βιομηχανικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων και της βιομηχανικής δραστηριότητας³. Αργότερα, αυτά τα στατιστικά εργαλεία συμπληρώθηκαν με ετήσιες έρευνες ως προς τη βιομηχανική παραγωγή⁴, ως προς το κόστος της εργασίας στη βιομηχανία και στις υπηρεσίες⁵, με στατιστικές διάρθρωσης των επιχειρήσεων⁶ και στατιστικές για τη συγκυρία⁷.

Η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, συμπληρωμένη με το ενιαίο νόμισμα, παρέχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα **να επωφεληθούν από οικονομίες κλίμακας**, να μειώσουν το διοικητικό και χρηματοοικονομικό κόστος, να έχουν καλύτερη πρόσβαση στις δημόσιες συμβάσεις όλων των κρατών μελών και να συνεργάζονται μεταξύ τους. Επιπλέον, η κοινή αγορά αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για να μπορούν οι επιχειρήσεις να βλέπουν, να σκέπτονται και να ενεργούν στρατηγικά πέραν από τα εθνικά όρια. Ασφαλώς, η τάση ορισμένων επιχειρήσεων να αποκτήσουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά με την πρόφαση πως επιδιώκουν ένα επαρκές κρίσιμο μέγεθος πρέπει να ελέγχεται από τις αρχές ανταγωνισμού, επιτρέποντας όμως στις επιχειρήσεις να εφαρμόζουν τις κατάλληλες στρατηγικές για να διαφυλάξουν την ανταγωνιστικότητά τους σε παγκόσμιο επίπεδο [βλ. το τμήμα 15.4.2.].

Πολλοί στόχοι της κοινοτικής βιομηχανικής πολιτικής επιτυγχάνονται χάρη στην ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 90, η **ευρωπαϊκή τυποποίηση** παρέχει στους κατασκευαστές ένα σύνολο τεχνικών προδιαγραφών που θεωρούνται ως τεκμήριο συμμόρφωσης προς τις βασικές απαιτήσεις των κοινοτικών οδηγιών [βλ. το τμήμα 6.2.3.]. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα δεν είναι μόνο αναγκαία για την κατάργηση των τεχνικών εμποδίων στις συναλλαγές. Είναι επίσης όλο και περισσότερο και ένα απαραίτητο στοιχείο για την προώθηση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας, γιατί μειώνουν το κόστος για τους παραγωγούς και επιτρέπουν το άνοιγμα νέων αγορών,

¹ Οδηγία 72/221, ΕΕ L 133, 10.06.1972 και Συμφωνία ΕΟΧ, ΕΕ L 1, 03.01.1994.

² Κανονισμός 3294/91, ΕΕ L 374, 31.12.1991.

ιδίως μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών. Συγχρόνως, η μεγαλύτερη τυποποίηση των προϊόντων προσδίδει πρωτεύουσα σημασία στην καινοτομία, την εξαιρετική ποιότητα, το σχεδιασμό και την αξιοπιστία μάλλον παρά σε πιο παραδοσιακούς παράγοντες της ανταγωνιστικότητας όπως η γειννίαση με τις αγορές, τα συστήματα διανομής και η σταθερότητα της πελατείας.

Πολύ σημαντικές για την ευρωπαϊκή βιομηχανική ανταγωνιστικότητα είναι επίσης οι **δημόσιες προμήθειες**, οι οποίες έχουν πλέον ελευθερωθεί χάρη στη νομοθεσία της εσωτερικής αγοράς [βλ. το τμήμα 6.3.]. Οι δημόσιες προμήθειες έχουν τριπλή σημασία για τη βιομηχανία: πρώτον, το τεράστιο μέγεθος των δημοσίων αγορών - 16% του ΑΕΠ - σημαίνει ότι η πρόσβαση στην αγορά αυτή έχει πολύ μεγάλη σημασία για όλες τις επιχειρήσεις· δεύτερον, οι δημόσιες προμήθειες μπορεί να προωθήσουν την τεχνολογική ικανότητα αυξάνοντας τη ζήτηση για τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας· τρίτον, δεδομένου ότι οι δημόσιες προμήθειες είναι συγκεντρωμένες σε μια μικρή ομάδα τομέων, αυτοί εξαρτώνται από μία ανταγωνιστική αγορά δημοσίων προμηθειών για να αναπτύξουν τα προϊόντα και τις εξειδικεύσεις που χρειάζονται για να επιτύχουν σε διεθνές επίπεδο.

17.1.2. Οι προκλήσεις της ευρωπαϊκής βιομηχανίας

Παρά την επίτευξη των πλεονεκτημάτων της μεγάλης αγοράς, η Ευρωπαϊκή βιομηχανία αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις. Η **παγκοσμιοποίηση των αγορών**, που επιτρέπει την πραγματοποίηση μεγαλύτερων οικονομιών κλίμακας και την επίτευξη μιας όλο και μεγαλύτερης ειδίκευσης των επιχειρήσεων σε όλο και πιο συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς, σημαίνει, συγχρόνως, ένταση του ανταγωνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να είναι ικανές να αντιμετωπίσουν αυτή τη παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και του ανταγωνισμού. Η παραγωγικότητα της εργασίας στην ευρωπαϊκή μεταποιητική βιομηχανία παραμένει σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο από εκείνο της αμερικανικής και της ιαπωνικής βιομηχανίας. Οι οικονομικοί φορείς και οι δημόσιες αρχές στην Ευρώπη θα πρέπει λοιπόν να δώσουν μεγάλη προσοχή στους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη και την παραγωγικότητα: την τεχνολογική εξέλιξη, την επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη, το επίπεδο χρήσης του παραγωγικού δυναμικού, το κόστος και τα προσόντα της εργατικής δύναμης, τη διαχειριστική ικανότητα και την οργάνωση της παραγωγής [βλ. λεπτομέρειες παρακάτω].

Εκτός από την παγκοσμιοποίηση των αγορών και του ανταγωνισμού, η ευρωπαϊκή βιομηχανία πρέπει να ετοιμαστεί να αντιμετωπίσει τη **νέα βιομηχανική επανάσταση**, αυτή που προκύπτει από την ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορικής και της επικοινωνίας. Αυτές εξαλείφουν τις διακρίσεις μεταξύ τομέων όπως η ηλεκτρονική, η πληροφορική, οι τηλεπικοινωνίες και ο οπτικο-ακουστικός τομέας [βλ. τα τμήματα 17.3.5. και 17.3.6.]. Επακολουθεί μια αλλαγή στην οργάνωση και τη διοίκηση των επιχειρήσεων, καθώς και στις σχέσεις της διοίκησης με τους εργαζόμενους, ιδίως ως προς την οργάνωση της εργασίας. Χρειάζεται, λοιπόν, μια διαρθρωτική προσαρμογή που να περιλαμβάνει τη συνεχή μετάθεση πόρων προς τις πιο αποδοτικές παραγωγές. Μεγάλο μέρος της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στηρίζεται στην **ικανότητά τους για καινοτομία**, ιδίως με την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Στον τομέα της πληροφορικής, π.χ., περίπου το 80% των εσόδων προέρχεται από προϊόντα που κυκλοφορούν στην αγορά για μόλις δύο χρόνια. Η **καινοτομία είναι πολυσύνθετο φαινόμενο**, στο οποίο συμμετέχουν πολλοί παράγοντες (επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, οικονομικοί παράγοντες κλπ.). Είναι, συνεπώς, θέμα συντόμου σημασίας να ποιαθούν καινοτόμες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης της

Σε μια αποτελεσματική οικονομία της αγοράς η πρωτοβουλία και η ευθύνη για τη **διαρθρωτική προσαρμογή** ανήκουν κατά πρώτο λόγο στους οικονομικούς φορείς. Ο ρόλος των δημοσίων αρχών είναι κυρίως να λειτουργήσουν σαν καταλύτης και να ανοίξουν τον δρόμο για τον εκσυγχρονισμό. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες αρχές πρέπει να λαμβάνουν συνοδευτικά μέτρα για να επιταχύνουν και ενισχύουν τη διαδικασία προσαρμογής, ιδίως στο πεδίο της δημιουργίας υποδομής (π.χ. για την παιδεία, την ενέργεια, τις τηλεπικοινωνίες και την έρευνα), αλλά δεν μπορούν ποτέ να υποκαταστήσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις. Για την επίτευξη των διαρθρωτικών αλλαγών, η Επιτροπή συνιστά ενέργειες σε τρία πεδία: τη βελτίωση του κανονιστικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων (λαμβάνοντας καλύτερα υπόψη τη διάσταση της ανταγωνιστικότητας και παρέχοντας μια καλύτερη αξιολόγηση του σωρευτικού αντίκτυπου των κανονιστικών ρυθμίσεων στους συγκεκριμένους βιομηχανικούς κλάδους)· μια καλύτερη κινητοποίηση και συνέργια των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών που είναι ικανές να ενισχύσουν τη χρησιμοποίηση της γνώσης και της καινοτομίας· και τέλος τη διεύρυνση της τομεακής διάστασης της ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής σε νέους τομείς, όπως της αυτοκινητοβιομηχανίας και άλλων κλάδων της μεταποιητικής βιομηχανίας¹.

Για να συγκρίνει τα επίπεδα παραγωγικότητας, τα ποσοστά απασχόλησης και τα μερίδια στις εξαγωγικές αγορές με τους κυριότερους ανταγωνιστές της, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία, η Κοινότητα χρησιμοποιεί σαν μέτρο τη **συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking)**, η οποία **επιτρέπει τον συνεχή έλεγχο** της επιτελούμενης προόδου². Οι κυριότεροι τομείς που θεωρείται ότι μπορούν να βελτιωθούν και γι' αυτό υπόκεινται σε συγκριτική αξιολόγηση είναι: η λειτουργία των αγορών, η καινοτομία και οι άυλες επενδύσεις, καθώς και οι προτεραιότητες μέσα σε αυτούς τους τομείς, όπως οι τιμές, η ποιότητα της παρεχόμενης υπηρεσίας και ο αριθμός καινοτόμων υπηρεσιών. Για την πρακτική εφαρμογή της συγκριτικής αξιολόγησης, η Επιτροπή σύστησε μια ομάδα υψηλού επιπέδου, **απαρτιζόμενη από βιομηχάνους**, η οποία έχει σαν αποστολή την επιλογή προτύπων σχεδίων και τη δημιουργία ενός δικτύου εμπειρογνομόνων που αναλαμβάνει την υλοποίηση των σχεδίων αυτών στα κράτη μέλη³. Ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα εργασίας επιδιώκει τη διοργάνωση συνεχούς διαλόγου ως προς την ανταγωνιστικότητα, που να εξασφαλίζει την εξέταση όλων των πλευρών του προβλήματος.

17.1.3. Οι βάσεις της βιομηχανικής πολιτικής

Με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Μάαστριχτ [βλ. το τμήμα 2.2.], η βιομηχανική ανταγωνιστικότητα έγινε επίσημος στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το άρθρο 3 της Συνθήκης ΕΚ δηλώνει, πράγματι, ότι η δράση της Κοινότητας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την **ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας**. Ο τίτλος της ΣΕΚ που αφορά τη βιομηχανία δηλώνει ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να εξασφαλίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας της Κοινότητας. Γι' αυτόν τον σκοπό, σύμφωνα με ένα σύστημα ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών, **η δράση τους αποσκοπεί**: να επιταχύνει την προσαρμογή της βιομηχανίας στις διαρθρωτικές μεταβολές· να προάγει ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και ιδίως των ΜΜΕ· να προάγει περιβάλλον που να ευνοεί τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων· και να βελτιώσει την εκμετάλλευση του βιομηχανικού δυναμικού των πολιτικών στους τομείς της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (άρ. 157 ΣΕΚ).

Αυτό το άρθρο αποτελεί νομική βάση για τις δράσεις της Κοινότητας στα πεδία της βιομηχανίας και των επιχειρήσεων. Όμως, το ίδιο τονίζει ότι δεν αποτελεί βάση για την εκ μέρους της Κοινότητας εισαγωγή οποιουδήποτε μέτρου που θα μπορούσε να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού. Τα **μέτρα που προβλέπονται για την επίτευξη των παραπάνω στόχων** είναι: η συνεννόηση μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής και, εφόσον χρειάζεται, ο συντονισμός των δράσεων τους με πρωτοβουλία της Επιτροπής· η λήψη υπόψη των στόχων αυτών στα πλαίσια των άλλων πολιτικών της Κοινότητας· και συγκεκριμένα μέτρα υποστήριξης των δράσεων που αναλαμβάνονται στα κράτη μέλη, τα οποία μπορεί να θεσπίζει το Συμβούλιο αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και

την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Ο κανόνας της ομοφωνίας που απαιτείται για συγκεκριμένα μέτρα στον τομέα της βιομηχανίας μαρτυρά την απροθυμία των κρατών μελών να αποδυναμώσουν τις εθνικές πολιτικές τους προς όφελος μιας κοινής βιομηχανικής πολιτικής. Επομένως, τα περισσότερα μέσα βιομηχανικής πολιτικής εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών και όχι στην κοινοτική αρμοδιότητα.

Όμως, η ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας εξαρτάται από πολιτικές όπως ο ανταγωνισμός, η εσωτερική αγορά, η έρευνα και ανάπτυξη, η εκπαίδευση, το εμπόριο και η βιώσιμη ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, η κοινή βιομηχανική πολιτική πρέπει να μεριμνά ώστε και οι άλλες κοινές πολιτικές να συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Κατά συνέπεια, η βιομηχανική πολιτική καλύπτει ένα ευρύτατο πεδίο, ενώ πολλά από τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι επίσης μέσα άλλων τομέων πολιτικής¹. **Η κοινή βιομηχανική στρατηγική βασίζεται σε τρεις αρχές:** μια συντονισμένη προσφυγή στο σύνολο των πολιτικών που επηρεάζουν τη βιομηχανική δραστηριότητα, ιδίως αυτήν για την προστασία του περιβάλλοντος², την πρόσβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στις αγορές τρίτων χωρών με επαγρύπνηση έναντι των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και ανάπτυξη της διεθνούς βιομηχανικής συνεργασίας [βλ. τα τμήματα 23.2.2. και 23.4.]³.

Επιδιώκοντας τους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας [βλ. το τμήμα 13.3.2], το **πρόγραμμα-πλαίσιο για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία** (ΠΑΚ, 2007-2013), συμβάλλει στις δυνατότητες ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας της Κοινότητας ως προηγμένης κοινωνίας της γνώσης, η βιώσιμη ανάπτυξη της οποίας βασίζεται στην ισχυρή οικονομική ανάπτυξη και στην πολύ ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία που εξασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητάς του⁴. Έχει τους ακόλουθους στόχους: προώθηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ· ενθάρρυνση κάθε μορφής καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της οικο-καινοτομίας· επιτάχυνση της ανάπτυξης μιας βιώσιμης, ανταγωνιστικής, καινοτόμου και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίας της πληροφορίας· και προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και των νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών. Η επίτευξη των στόχων του προγράμματος-πλαισίου επιδιώκεται μέσω της υλοποίησης των ακόλουθων ειδικών προγραμμάτων: (α) το πρόγραμμα "Επιχειρηματικότητα και καινοτομία"· (β) το πρόγραμμα "Υποστήριξη της πολιτικής για τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ)"· και (γ) το πρόγραμμα «Ευφυής ενέργεια — Ευρώπη». Το πρόγραμμα-πλαίσιο συμβάλλει στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ έρευνας και καινοτομίας και προάγει κάθε μορφή καινοτομίας, αλλά δεν καλύπτει δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης που πραγματοποιούνται σύμφωνα με το άρθρο 166 της συνθήκης [βλ. το τμήμα 18.4].

17.1.4. Οι ΜΜΕ στην ενιαία αγορά

Στις δεκαετίες του '60 και του '70 οι οικονομολόγοι υμνούσαν τα **πλεονεκτήματα των πολυεθνικών επιχειρήσεων**: οικονομίες κλίμακας, νέες τεχνολογίες στην παραγωγή και στη διανομή, μοντέρνα διαχείριση του προσωπικού, σχεδιασμός της παραγωγής και της διανομής σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Οι πολιτικοί προσέφεραν κάθε είδους διευκολύνσεις και κίνητρα στις πολυεθνικές επιχειρήσεις για να εγκατασταθούν στην χώρα ή στην περιοχή τους, να την αναπτύξουν και να απασχολήσουν το υπερβάλλον δυναμικό, προερχόμενο κυρίως από τον πρωτογενή τομέα της παραγωγής. Στην πραγματικότητα οι πολυεθνικές, κυρίως αμερικανικές, επιχειρήσεις εκμεταλλεύονταν την υπερτίμηση του δολαρίου για να αγοράσουν φθηνά ή να εκποτίσουν από τις αγορές που τις ενδιέφεραν τις μεσαίες και μεγάλες εθνικές επιχειρήσεις.

Στη δεκαετία του '80 άρχισε η **αντίστροφη μέτρηση ως προς τις πολυεθνικές επιχειρήσεις**. Τα μεγάλα κέρδη άρχισαν να εκλείπουν για τις πολυεθνικές, η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού καταπολεμούσε τις τάσεις των ιδίων να μονοπωλούν τις αγορές [βλ. το τμήμα 15.4] και τις τάσεις των δημοσίων αρχών να τους παρέχουν μεγάλα κίνητρα [βλ. το τμήμα 12.2.1]. Τα συνδικάτα των εργαζομένων διαφέντευαν τη διατήρησή, αν όχι την αύξηση των κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Έτσι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις σταμάτησαν να επενδύουν στην Ευρώπη και στράφηκαν στο λεγόμενο «κοινωνικό ντάμπινγκ», δηλαδή άρχισαν να εγκαθίστανται στις χώρες όπου το κόστος της εργασίας είναι χαμηλό. Τώρα φαίνεται ότι, λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης και της παγκοσμιοποίησης των αγορών, πολλές παραδοσιακές βιομηχανίες και μεγάλες «εθνικές» επιχειρήσεις βρίσκονται σε παρακμή, ενώ εμφανίζονται **νέες βιομηχανίες και νέοι οικονομικοί φορείς**, που προσφέρουν νέα προϊόντα και υπηρεσίες που περιέχουν συχνά μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Αυτοί οι νέοι φορείς είναι στις περισσότερες περιπτώσεις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Ενώ είναι προφανές ότι οι οικονομίες κλίμακας των μεγάλων επιχειρήσεων είναι πολύ σημαντικές για τη μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων, είναι επίσης εμφανές ότι η απλή και ευέλικτη διαχείριση μιας μικρής επιχείρησης είναι σημαντικό πλεονέκτημα σε ορισμένες περιπτώσεις ιδίως για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας και την ταχεία προσαρμογή στις απαιτήσεις της αγοράς και τις εξελίξεις της τεχνολογίας. Επίσης οι ΜΜΕ έχουν καλύτερες εργασιακές σχέσεις από τις μεγάλες επιχειρήσεις, εξασφαλίζουν de facto την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού και συμβάλλουν στην απορρόφηση των λιγότερο ευνοημένων κατηγοριών στην αγορά εργασίας, όπως γυναϊκών, νέων και ανειδίκευτων εργαζομένων. Τέλος και κυρίως, οι ΜΜΕ είναι παρούσες στις αγορές του μέλλοντος και σε «θυλάκια αγορών», λιγότερο ανοικτά στο διεθνή ανταγωνισμό.

Όπως είδαμε παραπάνω, το άρθρο 157 (ΣΕΚ) λέγει, μεταξύ άλλων, ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη επιδιώκουν να προωθήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων της Κοινότητας «και ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων». Αυτή είναι η νομική βάση της κοινής πολιτικής για τις επιχειρήσεις, μια πολιτική που **αφορά ιδίως τις λεγόμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)**. Ποιες είναι αυτές οι ΜΜΕ;

Έως τα μέσα της δεκαετίας του '90, διάφοροι ορισμοί των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) χρησιμοποιούνταν στα πλαίσια των διαφόρων κοινοτικών δράσεων (ανταγωνισμού, διαρθρωτικών ταμείων, έρευνας και ανάπτυξης, δημοσίων συμβάσεων...). Αυτή η διαφοροποίηση μπορούσε να προκαλέσει αμφιβολίες στις δημόσιες αρχές ή ακόμη και προβληματισμούς στους ίδιους τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες. Γι' αυτό, η Επιτροπή εξέδωσε σύσταση, η οποία αφορά τον **ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων** που χρησιμοποιείται στις κοινοτικές πολιτικές¹. Επιχείρηση θεωρείται κάθε μονάδα, ανεξάρτητα από τη νομική της μορφή, που ασκεί οικονομική δραστηριότητα. Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ. Ως πολύ μικρή ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από δέκα εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατομμύρια ευρώ. Πάντως, η Επιτροπή συστήνει να αποκλείονται από την κατηγορία των ΜΜΕ οι μη ανεξάρτητες επιχειρήσεις, δηλαδή αυτές οι οποίες, είτε έχουν συμμετοχές που συνεπάγονται θέση ελέγχου (συνεργαζόμενες επιχειρήσεις), είτε είναι συνδεδεμένες με άλλες επιχειρήσεις.

Αυτός ο ορισμός χρησιμοποιείται πλέον σαν αναφορά στα προγράμματα, την πολιτική και τη νομοθεσία της Κοινότητας ως προς τις ΜΜΕ και προσφέρει, έτσι, ένα συνολικό πλαίσιο, που μπορεί να αυξήσει τη συνεκτικότητα, την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια των μέτρων υπέρ αυτών των επιχειρήσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι με αυτόν τον ορισμό οι ΜΜΕ υπολογίζονται σε 17 εκατομμύρια και εκπροσωπούν πάνω

από 75% των απασχολήσεων, 50% των επενδύσεων και 60% των πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (των δεκαπέντε).

Εκτός από τα ποσοτικά κριτήρια, που μπορούν να υπολογιστούν σχετικά εύκολα, χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό των ΜΜΕ και ποιοτικά κριτήρια, τα οποία στρέφονται κυρίως γύρω από την κυριότητα του κεφαλαίου, τη διαχείριση και τους τρόπους χρηματοδότησής των. Μια ΜΜΕ είναι συνήθως μία οικογενειακή επιχείρηση, της οποίας η διεύθυνση ταυτίζεται με την κυριότητα. Η καθημερινή διαχείριση μιας ΜΜΕ εξασφαλίζεται συνήθως από τον επιχειρηματία, πράγμα που επιτρέπει σχετική ευλυγισία και ταχύτητα λήψης των αποφάσεων καθώς και προσωπικές σχέσεις με τους εργαζόμενους, τους προμηθευτές και τους πελάτες. Τέλος, μια ΜΜΕ βασίζεται κυρίως στην αυτοχρηματοδότηση δεδομένης της δυσκολίας πρόσβασης στις χρηματαγορές, και επομένως πάσχει συχνά από ανεπάρκεια χρηματοοικονομικών μέσων. Αυτά τα ποιοτικά κριτήρια προσδιορισμού είναι επίσης και τα κύρια χαρακτηριστικά των ΜΜΕ, χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι μειονεκτήματα και σε άλλες πλεονεκτήματα αυτών των επιχειρήσεων.

Βέβαια οι ΜΜΕ έχουν **αδύνατα σημεία, τα οποία είναι ιδίως:** (α) η δυσκολία να αντεπεξέλθουν στο πολύπλοκο διοικητικό και νομοθετικό περιβάλλον, το οποίο έχει δημιουργήσει αφενός η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς και αφετέρου η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής, (β) η έλλειψη εκπαίδευσης πολλών επιχειρηματιών στη διαχείριση των επιχειρήσεων (management) ή και η μη ανάθεση αυτής της διαχείρισης σε ειδικά εκπαιδευμένους συνεργάτες, (γ) οι δυσκολίες χρηματοδότησης παρά την ποσοτική ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση των χρηματοδοτικών μέσων που τίθενται στη διάθεση των επιχειρηματιών. Είναι ασφαλώς πιο δύσκολο και πιο δαπανηρό για τις ΜΜΕ παρά για τις μεγάλες επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση στο διεθνές κεφάλαιο για την τεχνολογία, να διαθέτουν τις πιο προηγμένες τεχνικές διαχείρισης και επαγγελματικές υπηρεσίες και να έχουν καλή πρόσβαση στην παγκόσμια οικονομία και ακόμη και στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Οι μικρές και κυρίως οι μεσαίες επιχειρήσεις είναι ασφαλώς οι **πρωτεργάτες της επιτυχίας τους στην ενιαία αγορά**. Για να επιτύχουν πρέπει να κάνουν τις αναγκαίες προσπάθειες: για να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον εγκαταλείποντας ορισμένες κακές συνήθειες σχετικές με την οικογενειακή διαχείριση ή και τις μεθόδους παραγωγής και εμπορίας και για να συνεργαστούν μεταξύ τους έτσι ώστε να καλύψουν ορισμένες ατέλειες που οφείλονται στο μέγεθός τους, ιδίως ως προς την παραγωγή και την κατανομή των προϊόντων τους σε πολλά κράτη μέλη. Αλλά οι ΜΜΕ **πρέπει να ενθαρρύνονται στις προσπάθειές τους** από τις επαγγελματικές οργανώσεις τους, από τις κυβερνήσεις τους και από τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γι' αυτό χρειάζεται μια κοινή πολιτική για τις επιχειρήσεις, η οποία να συντονίζει τις προσπάθειες των κρατών μελών υπέρ των ΜΜΕ, χωρίς να νοθεύει τον ανταγωνισμό ενισχύοντας ορισμένες επιχειρήσεις ή παραγωγές υπό την έννοια του άρθρου 87 της Συνθήκης ΕΚ [βλ. το τμήμα 15.5.1.].

17.2. Πολιτική για τις επιχειρήσεις

Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις μικρές επιχειρήσεις, τον οποίον ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα (19 και 20 Ιουνίου 2000), δηλώνει ότι η κατάσταση των μικρών επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να βελτιωθεί με μέτρα τόνωσης

χάρτη αυτόν τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν: να ενισχύσουν το καινοτόμο και επιχειρηματικό πνεύμα να επιδιώξουν ένα ρυθμιστικό, φορολογικό και διοικητικό πλαίσιο που θα διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα να διασφαλίσουν την πρόσβαση σε αγορές βάσει ελάχιστων απαιτήσεων οι οποίες συνάδουν με τους στόχους προτεραιότητας της δημόσιας πολιτικής να διευκολύνουν την πρόσβαση στις καλύτερες μεθόδους έρευνας και τεχνολογίας να βελτιώσουν την πρόσβαση σε χρηματοδοτικά μέσα και τις επιδόσεις τους, έτσι ώστε η ΕΕ να παρέχει το καλύτερο περιβάλλον παγκοσμίως για τις μικρές επιχειρήσεις να λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη των μικρών επιχειρήσεων και να προωθούν άριστης ποιότητας υποστήριξη για τις μικρές επιχειρήσεις. Με την επικύρωση του χάρτη αυτού τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να εργαστούν σύμφωνα με δέκα γραμμές δράσης για την επίτευξη των παραπάνω στόχων. Ο χάρτης έχει πολιτική μάλλον παρά νομική σημασία, δηλαδή δεν μπορεί να επικληθεί στα δικαστήρια, αλλά οι οργανώσεις των μικρών επιχειρήσεων μπορούν να ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις τους για να σεβαστούν τις δεσμεύσεις τους.

Το πολυετές πρόγραμμα για τις επιχειρήσεις και το επιχειρηματικό πνεύμα (2001-2005) προβλέπει την ανάπτυξη της πολιτικής για τις επιχειρήσεις μέσω μιας νέας διαδικασίας συντονισμού με τα κράτη μέλη (διαδικασία BEST) [βλ. το τμήμα 17.2.2.] και είναι επικεντρωμένο κυρίως στις ανάγκες των ΜΜΕ σε περισσότερες από 30 χώρες (Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΟΧ και υποψήφιες χώρες)¹. Το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί να ενισχύσει την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων σε μια διεθνοποιημένη οικονομία της γνώσης, να προαγάγει το επιχειρηματικό πνεύμα, να απλουστεύσει και να βελτιώσει το διοικητικό και κανονιστικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, ιδίως με σκοπό να ευνοήσει την έρευνα, την καινοτομία και τη δημιουργία επιχειρήσεων, να βελτιώσει το χρηματοδοτικό περιβάλλον των επιχειρήσεων (με τη μορφή εγγυήσεων δανείων και στήριξης της χορήγησης κεφαλαίων για επιχειρηματικούς κινδύνους) και να διευκολύνει την πρόσβαση των επιχειρήσεων στις υπηρεσίες υποστήριξης, στα κοινοτικά προγράμματα και δίκτυα.

Σε συνέχεια των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας (23 και 24 Μαρτίου 2000) για έναν νέο στρατηγικό στόχο [βλ. το τμήμα 13.3.2.], η Επιτροπή παρουσίασε τις κατευθύνσεις μιας πολιτικής για τις επιχειρήσεις που στοχεύει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης και της οικονομίας της γνώσης, καθώς και ένα πολυετές πρόγραμμα για την επίτευξη των στόχων αυτών. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής περιλαμβάνουν: ενθάρρυνση όλων των επιχειρήσεων να υιοθετήσουν αποτελεσματικά επιχειρηματικά πρότυπα που να ενσωματώνουν το ηλεκτρονικό εμπόριο μεταξύ επιχειρήσεων διευκόλυνση της ανάληψης κινδύνων και του επιχειρηματικού πνεύματος, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, στο οποίο οι επιχειρήσεις να γεννώνται, να αναπτύσσονται και να καινοτομούν υποστηριζόμενες από την κεφαλαιαγορά και από μια αποτελεσματική πολιτική για την έρευνα και την ανάπτυξη και εξασφάλιση στις επιχειρήσεις αποτελεσματικής πρόσβασης στις εσωτερικές και στις παγκόσμιες αγορές. Καθόσον αφορά την **πολιτική της καινοτομίας** στο πλαίσιο της οικονομίας της γνώσης, η Επιτροπή προτείνει πέντε στόχους: εξασφάλιση της συνοχής των πολιτικών για την καινοτομία δημιουργία ενός κανονιστικού πλαισίου που να συμβάλει στην καινοτομία ενθάρρυνση της δημιουργίας και ανάπτυξης καινοτόμων επιχειρήσεων βελτίωση των βασικών διασυνδέσεων στο σύστημα καινοτομίας και πορεία προς μια κοινωνία ανοικτή στην καινοτομία².

Σε μια ανακοίνωση του 2005, η Επιτροπή επισημαίνει τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι ΜΜΕ, προτείνει νέες ενέργειες για την ενίσχυση της ικανότητάς τους να επιβιώνουν στην αγορά, να αναπτύσσονται και να δημιουργούν θέσεις εργασίας και υποδεικνύει νέους τρόπους για τη βελτίωση του διαλόγου και των διαβουλεύσεων με τις ΜΜΕ και τους φορείς που τις εκπροσωπούν. Στοχεύοντας στην εφαρμογή των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών της Λισσαβόνας και του κοινοτικού προγράμματος της Λισσαβόνας, ανακοίνωση παρέχει ένα συνεκτικό πλαίσιο για τα διάφορα μέσα επιχειρηματικής πολιτικής και αποσκοπεί στην ουσιαστική ενσωμάτωση της αρχής **«προτεραιότητα στις μικρές επιχειρήσεις»** ("Think Small First") σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ. Στις 13 Μαρτίου 2006, το Συμβούλιο ενέκρινε την πρόθεση της Επιτροπής να προωθήσει μια συνεκτική πολιτική για τις ΜΜΕ.

¹ Απόφαση 2000/819. ΕΕ L 333. 29.12.2000 και απόφαση 1776/2005. ΕΕ L 289. 03.11.2005593/2004. ΕΕ L 268. 16.08.2004.

Σε μια ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος της Λισσαβόνας, η Επιτροπή επιστά την προσοχή στις μεγάλες αναξιοποίητες δυνατότητες των ΜΜΕ να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στην απασχόληση και προτείνει τρόπους απλοποίησης των κανόνων και των κανονισμών, προώθησης του επιχειρηματικού πνεύματος, και ενίσχυσης των για καλύτερη πρόσβαση των ΜΜΕ στην καινοτομία, τη χρηματοδότηση, την κατάρτιση και τις ευρωπαϊκές και διεθνείς αγορές.

Αν και για πρακτικούς λόγους εξετάζουμε την κοινοτική πολιτική για τις επιχειρήσεις μέσα στο κεφάλαιο για τη βιομηχανία, αυτή η πολιτική δεν αφορά μόνο τον βιομηχανικό τομέα, αλλά σχεδόν όλους τους οικονομικούς τομείς και μάλιστα εκείνους της βιοτεχνίας και του εμπορίου. Η νέα κοινή πολιτική εμπλέκεται εξάλλου με τις προϋπάρχουσες κοινές πολιτικές, όπως είναι εκείνες που αφορούν τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, την οικονομική και κοινωνική συνοχή, την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Έτσι συμπληρώνοντας άλλες κοινές πολιτικές και συμπληρωνόμενη από αυτές, η κοινή πολιτική για τις επιχειρήσεις **επιδιώκει τρεις κύριους στόχους** τους οποίους εξετάζουμε παρακάτω: τη δημιουργία ενός ευνοϊκού νομικού πλαισίου για την εγκατάσταση και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων μέσα στην Κοινότητα· τη διατήρηση ενός ευνοϊκού οικονομικού περιβάλλοντος για την άνθηση των επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων περιοχών της Κοινότητας.

17.2.1. Το νομικό περιβάλλον των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων

Οι στόχοι τους οποίους επιδιώκει η Κοινότητα μέσω της **εναρμόνισης του εταιρικού δικαίου και της λογιστικής** είναι: η κινητικότητα των επιχειρήσεων για να μπορέσουν να επωφεληθούν από τα πλεονεκτήματα μιας ενοποιημένης αγοράς· η ισότητα των συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων που είναι εγκαταστημένες σε διάφορα κράτη μέλη· η προώθηση των εμπορικών δεσμών μεταξύ των κρατών μελών· η τόνωση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων· και η διευκόλυνση των διασυνοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών. Κοινοτικά μέτρα χρειάζονται για τη δημιουργία νομικών διαρθρώσεων που να διευκολύνουν τις διασυνοριακές εγκαταστάσεις και επενδύσεις και να εξομαλύνουν τις διαφορές μεταξύ των εθνικών συστημάτων εταιρικού δικαίου οι οποίες αποθαρρύνουν ή αποτελούν εμπόδιο στις δραστηριότητες αυτές.

Χάρη στην ελευθερία εγκατάστασης, την οποία επιβάλλει η Συνθήκη ΕΚ, η επιχείρηση που διέπεται από τον νόμο ενός κράτους μέλους δεν συναντάει διοικητικά προβλήματα για να εγκατασταθεί στην επικράτεια ενός άλλου κράτους μέλους [βλ. το τμήμα 6.5.1.]. Άλλη είναι όμως η κατάσταση ως προς **τα πραγματικά προβλήματα της εγκατάστασης**, τόσο τα οικονομικά όσο και τα νομικά, τα οποία δεν μπορούν να επιλυθούν με τις διατάξεις και μόνον της Συνθήκης. Πράγματι, καθώς αναπτύσσεται η κοινή αγορά, οι εταιρείες βλέπουν να αυξάνονται συνεχώς οι σχέσεις τους με ξένους - μετόχους, υπαλλήλους, πιστωτές ή άλλους. Αυτή η εξέλιξη πολλαπλασιάζει τους κινδύνους σύγκρουσης μεταξύ των διάφορων εθνικών μέτρων που εγγυώνται τα δικαιώματα των προσώπων. Καταλαβαίνουμε λοιπόν γιατί η πρώτη προσπάθεια της Κοινότητας ως προς τη διαρθρωτική πολιτική ήταν ο **συντονισμός του εταιρικού δικαίου** των κρατών μελών μέσω οδηγιών του Συμβουλίου, βασιζόμενων στο άρθρο 54.3.ζ της Συνθήκης ΕΟΚ (άρ. 44.2.ζ ΣΕΚ) που προβλέπει τον συντονισμό των απαιτούμενων εγγυήσεων υπό των κρατών μελών εκ μέρους των εταιρειών για την προστασία των συμφερόντων των εταιρών και των τρίτων. Με βάση αυτό το άρθρο, πολλές οδηγίες εναρμόνισαν διάφορες εκφάνσεις του εταιρικού δικαίου των κρατών μελών.

Η πρώτη οδηγία ορίζει ένα **σύστημα δημοσιότητας των εγγυήσεων** που εφαρμόζεται σε όλες τις εταιρείες για να συντονίσει τις εγγυήσεις προστασίας των συμφερόντων των μελών τους και των τρίτων στα κράτη μέλη και για να διευκολύνει την πρόσβαση του κοινού σε πληροφορίες που αφορούν τις εταιρείες¹. Επιβάλλει στα κράτη μέλη να τηρούν ένα κατάστιχο εταιρειών, το οποίο μπορεί να συμβουλευτείται οποιοδήποτε πρόσωπο, και να εξασφαλίζουν τη δημοσίευση ορισμένων πληροφοριών σ' ένα εθνικό δελ-

τίο. Πάντα για την προστασία των συμφερόντων των μελών και των τρίτων, η δεύτερη οδηγία προβλέπει την εναρμόνιση των προδιαγραφών και των διαδικασιών που απαιτούνται για τη συγκρότηση, τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου των ανωνύμων εταιρειών. Μια τροποποίηση αυτής της οδηγίας επιδιώκει να αποτρέψει μια τέτοια εταιρεία να χρησιμοποιεί μια θυγατρική επιχείρηση για να αποκτά τις δικές της μετοχές². Η τρίτη οδηγία εισάγει στα νομικά συστήματα όλων των κρατών μελών τη διαδικασία **συγχώνευσης των ανωνύμων εταιρειών**, με τη μεταβίβαση του ενεργητικού και του παθητικού της απορροφώμενης εταιρείας στην απορροφώσα³. Η έκτη οδηγία ρυθμίζει τη διαδικασία **διάσπασης των ανωνύμων εταιρειών**, δηλαδή τον χωρισμό μιας υπάρχουσας εταιρείας σε πολλές μονάδες⁴. Η ενδέκατη οδηγία επιβάλλει μέτρα δημοσιότητας σε ένα κράτος μέλος στο οποίο λειτουργεί ένα υποκατάστημα για να εξασφαλιστεί η προστασία των προσώπων, τα οποία μέσω αυτού του υποκαταστήματος έρχονται σε επαφή με τη μητρική εταιρεία, η οποία εξαρτάται από το δίκαιο άλλου κράτους μέλους⁵. Η δωδέκατη οδηγία αφορά τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με ένα και μόνο εταίρο (μονοπρόσωπες εταιρείες) και επιτρέπει, υπό ορισμένους όρους, τον περιορισμό της ευθύνης του μοναδικού εταίρου σε όλη την Κοινότητα⁶.

Η τέταρτη, η έβδομη και η όγδοη οδηγία δημιουργούν έναν **ευρωπαϊκό κώδικα λογιστικής νομοθεσίας** εναρμονισμένο σε υψηλό επίπεδο έστω και αν δεν είναι ακόμα πλήρης. Η τέταρτη οδηγία αφορά τους **επιχειρησιακούς λογαριασμούς εταιρειών ορισμένων μορφών**⁷. Επιτρέπει, ιδίως, στα κράτη μέλη να εισάγουν ορισμένες λογιστικές διευκολύνσεις υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες ορίζονται σύμφωνα με το σύνολο του ισολογισμού τους, του κύκλου εργασιών τους και του αριθμού των μισθωτών τους (μέχρι 50 για τις μικρές επιχειρήσεις και 250 για τις μεσαίες). Η έβδομη οδηγία αφορά τους **ενοποιημένους λογαριασμούς των εταιρειών** που αποτελούν μέρη μιας «ομάδας επιχειρήσεων», δηλαδή των μητρικών και θυγατρικών εταιρειών⁸. Αυτοί οι λογαριασμοί πρέπει να δίνουν μια πιστή εικόνα του ενεργητικού και του παθητικού, της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των κερδών και ζημιών όλων των επιχειρήσεων της ομάδας. Η όγδοη οδηγία ορίζει τα προσόντα που απαιτούνται για τη χορήγηση άδειας στους υπεύθυνους για το **νόμιμο έλεγχο των λογιστικών εγγράφων**⁹. Αυτά τα πρόσωπα πρέπει να έχουν επαρκή θεωρητική και πρακτική κατάρτιση, να έχουν περάσει διαγωνισμό επαγγελματικής ικανότητας και να έχουν εγκριθεί από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους όπου εξασκούν το επάγγελμά τους.

Πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι οι λογιστικές οδηγίες και οι εθνικοί κανονισμοί που τις μεταφέρουν στο εθνικό δίκαιο δεν πληρούν πάντα τα αυστηρότερα διεθνή πρότυπα, τα οποία καταρτίζει η International Accounting Standards Committee (IASC) σε συνεργασία με την Organisation internationale des commissions de valeurs (OICV). Γι' αυτό, ένας κανονισμός επιβάλλει στις εταιρείες, περιλαμβανομένων των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιρειών, την υποχρέωση να καταρτίζουν τους ενοποιημένους λογαριασμούς τους σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα (IAS) από το 2005¹⁰ [βλ. επίσης τα τμήματα 6.6.1. και 6.6.2.]. Εξασφαλίζοντας υψηλό βαθμό αξιοπιστίας, διαφάνειας και συγκρισιμότητας των λογαριασμών των εταιρειών σε όλη τη Ευρωπαϊκή Ένωση, ο κανονισμός συμβάλλει στην εξάλειψη των φραγμών για τη διασυνοριακή αγοραπωλησία κινητών αξιών, στη μείωση του κόστους της συλλογής κεφαλαίων και, τελικά, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των εταιρειών.

Ειδικές οδηγίες, τις οποίες συναντήσαμε στο κεφάλαιο για την εσωτερική αγορά, αφορούν τους ετήσιους λογαριασμούς και τους **ενοποιημένους λογαριασμούς των τραπεζών και των ασφαλείων** [βλ. το τμήμα 6.6.1. και 6.6.2.]. Άλλες οδηγίες, που εξετάσαμε στο κεφάλαιο για τη φορολογία αφορούν το **φορολογικό καθεστώς**, που επιβάλλεται στις συγχωνεύσεις, μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων και ανταλλαγές μετοχών σχετιζόμενων με εταιρείες διαφόρων κρατών μελών, και το κοινό φορολογικό καθεστώς, που επιβάλλεται στις μητρικές και στις θυγατρικές εταιρείες διαφόρων κρατών μελών [βλ. το τμήμα 14.3.1.]¹¹. Αυτές οι οδηγίες καταργούν τα φορολογικά εμπόδια για τη συνεργασία και την αναδιάρθρωση επιχειρήσεων μέσα στην Κοινότητα.

¹ Οδηγία 77/91, ΕΕ L 26, 30.01.1977 και οδηγία 2006/68, ΕΕ L 264, 25.09.2006.

² Οδηγία 78/855, ΕΕ L 295, 20.10.1978 και ΕΕ L 1, 03.01.1994.

³ Οδηγία 82/891, ΕΕ L 378, 31.12.1982 και ΕΕ L 1, 03.01.1994.

⁴ Οδηγία 89/666, ΕΕ L 395, 30.12.1989 και ΕΕ L 1, 03.01.1994.

⁵ Οδηγία 89/667, ΕΕ L 395, 30.12.1989 και ΕΕ L 1, 03.01.1994.

⁶ Οδηγία 78/660, ΕΕ L 222, 14.08.1978 και οδηγία 2006/46, ΕΕ L 224, 16.08.2006.

⁷ Οδηγία 83/249, ΕΕ L 182, 13.05.1983.

Περισσότερα από 31 έτη μετά την πρόταση της Επιτροπής για τη **δημιουργία της ευρωπαϊκής εταιρείας** (ένα ρεκόρ στα νομοθετικά χρονικά της Κοινότητας), το Συμβούλιο εξέδωσε τις δύο νομοθετικές πράξεις που χρειαζόταν για την ύπαρξή της, τον κανονισμό περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρείας και την οδηγία για τη συμπλήρωση αυτού του καταστατικού ως προς τον ρόλο των εργαζομένων. Αυτές οι νομοθετικές πράξεις, που θα αρχίσουν να ισχύουν ταυτόχρονα στις 8 Οκτωβρίου 2004, επιτρέπουν σε μια εταιρεία να συσταθεί στο έδαφος της Κοινότητας υπό τη μορφή ανώνυμης εταιρείας με τη λατινική ονομασία **Societas Europaea (SE)**. Η SE θα καταχωρείται σε μητρώο του κράτους μέλους της καταστατικής της έδρας. Η ίδρυσή της δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η SE πρέπει να έχει τη μορφή μετοχικής εταιρείας κεφαλαίων, με ελάχιστο κεφάλαιο τουλάχιστον 120.000 ευρώ. Οι κανόνες σχετικά με το **ρόλο των εργαζομένων στην SE** επιδιώκουν να διασφαλίσουν ότι η σύσταση μιας ευρωπαϊκής εταιρείας δεν επιφέρει την εξαφάνιση ή την αποδυνάμωση του υφιστάμενου καθεστώτος συμμετοχής των εργαζομένων στις εταιρείες που συμμετέχουν στη σύσταση της νέας εταιρείας [βλ. το τμήμα 13.5.2].

Το **καθεστώς της ευρωπαϊκής εταιρείας** παρέχει στις επιχειρήσεις που λειτουργούν σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη την ευχέρεια να συστήσουν εταιρεία κοινοτικού δικαίου και να εξελιχθούν ως ενιαίος φορέας διοίκησης επιχειρήσεων και δημοσίευσης χρηματοοικονομικών πληροφοριών, αποφεύγοντας ως εκ τούτου την υποχρέωση συμμόρφωσής τους προς την εθνική νομοθεσία κάθε κράτους μέλους στο οποίο διατηρούν θυγατρική επιχείρηση. Η ευρωπαϊκή εταιρεία προσφέρει λοιπόν στις εταιρείες αυτές που λειτουργούν στην κλίμακα της ενιαίας αγοράς την προοπτική μείωσης του διοικητικού κόστους και μιας νομικής δομής προσαρμοσμένης στη μεγάλη αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται. Χάρη στο καταστατικό της SE, μια τέτοια εταιρεία μπορεί να συσταθεί υπό τη μορφή εταιρείας χαρτοφυλακίου ή κοινής θυγατρικής, δια της συγχώνευσης εταιρειών εγκατεστημένων σε δύο τουλάχιστον κράτη μέλη ή δια της μετατροπής σε SE μιας υπάρχουσας εταιρείας που έχει συσταθεί σύμφωνα με το εσωτερικό δικαίο ενός κράτους μέλους, χωρίς να χρειάζεται η διάλυσή της. Η SE μπορεί να συστήσει μία ή περισσότερες θυγατρικές υπό μορφή SE. Η καταστατική έδρα της SE μπορεί να μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, χωρίς αυτό να συνεπάγεται λύση της εταιρείας ή δημιουργία νέου νομικού προσώπου. Με την επιφύλαξη του κανονισμού ως προς το καταστατικό των SE, μια SE τυγχάνει σε κάθε κράτος μέλος της αυτής μεταχείρισης με την ανώνυμη εταιρεία τη συσταθείσα σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας της SE.

Το καταστατικό της **ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (SCE)** ακολουθεί το πρότυπο του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρείας, με τις τροποποιήσεις που επιβάλλουν οι ιδιαιτερότητες των συνεταιρικών εταιρειών². Σκοπός του είναι να καταστήσει δυνατή τη σύσταση μιας νέας νομικής οντότητας για την οργάνωση οικονομικών επιχειρήσεων σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, υπό τη μορφή συνεταιριστικής εταιρείας. Συμπληρώνεται από μια οδηγία σχετικά με το ρόλο των εργαζομένων σε μια SCE³ [βλ. λεπτομέρειες παρακάτω].

Η εναρμόνιση του εταιρικού δικαίου και η δημιουργία των ευρωπαϊκών εταιρειών διευκολύνουν την αλληλοδιείσδυση των αγορών και τη συγχώνευση επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αλλά οι κοινοτικές επιχειρήσεις πρέπει να μπορούν να **συνεργάζονται εύκολα μεταξύ τους**, πράγμα που δεν είναι και τόσο πρόδηλο. Οι διάφορες μορφές συνεργασίας μεταξύ εθνικών επιχειρήσεων που προβλέπονται από τα εθνικά δίκαια δεν

είναι προσαρμοσμένες στη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων χωρών, λόγω ακριβώς της προσάρτησής τους σε ένα εθνικό δίκαιο, πράγμα που σημαίνει ότι η συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων χωρών πρέπει να προσαρμόζεται στο εθνικό δίκαιο μίας μόνον των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Αυτή όμως η **προσάρτηση σε ένα ξένο νομικό σύστημα** δεν είναι εύκολα αποδεκτή από τους επιχειρηματίες, τόσο για ψυχολογικούς λόγους όσο και για λόγους άγνοιας των ξένων δικαίων. Αυτά τα νομικά εμπόδια στη διεθνή συνεργασία έχουν ιδιαίτερη σημασία όταν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είναι μικρομεσαίες.

Γι' αυτό χρειάζεται ένα νομικό εργαλείο εξαρτώμενο από το κοινοτικό δίκαιο που να επιτρέπει τη συνεργασία κατά ικανοποιητικό τρόπο μεταξύ επιχειρήσεων διαφόρων κρατών μελών. Πρόκειται περί ενός μέσου συνεργασίας συμβατικής βάσης υπό τη μορφή ενός **«Ευρωπαϊκού Ομίλου Οικονομικού Σκοπού» (ΕΟΟΣ)**, το καταστατικό του οποίου διατυπώθηκε σε κανονισμό του Συμβουλίου του 1985¹. Ο ΕΟΟΣ δεν αποτελεί οικονομική οντότητα διαφορετική και ανεξάρτητη από τα μέλη του, έτσι ώστε να δρα κατ' αυτόνομο τρόπο και να επιδιώκει κέρδη για τον εαυτό του. Είναι συνάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας των μελών του. Τους επιτρέπει, χάρη στις λειτουργίες που αναλαμβάνουν από κοινού, να αναπτύξουν τη δική τους δραστηριότητα και να αυξήσουν τα δικά τους κέρδη. Κάθε μέλος του ομίλου παραμένει τελείως αυτόνομο τόσο από οικονομική όσο και από νομική άποψη. Αυτός είναι **απαράβατος όρος** για την ύπαρξη του ευρωπαϊκού ομίλου και τον διαφοροποιεί από οποιαδήποτε μορφή συγχώνευσης. Ο όμιλος εγγυάται την ισότητα των μελών του. Κανένα από αυτά δεν είναι σε θέση να δώσει στα άλλα ή στον ΕΟΟΣ υποχρεωτικές οδηγίες. Ο όμιλος όχι μόνον δεν μπορεί να επιδιώξει το κέρδος δι' εαυτόν, αλλά δεν μπορεί να παρέχει υπηρεσίες παρά μόνον στα μέλη του και οφείλει να τις τιμολογεί στην τιμή κόστους. Τέτοιες υπηρεσίες μπορεί να είναι το μάρκετινγκ, η ομαδική αγορά πρώτων υλών ή η εκπροσώπηση των συμφερόντων των μελών.

Φυσικά πρόσωπα, εταιρείες, καθώς και οποιεσδήποτε άλλες «νομικές οντότητες» του δημόσιου ή του ιδιωτικού δικαίου μπορούν να είναι μέλη ενός ΕΟΟΣ. **Όμιλοι μπορούν να δημιουργηθούν σε όλους τους οικονομικούς τομείς**, π.χ. της γεωργίας, της βιομηχανίας, της χειροτεχνίας, του εμπορίου και των υπηρεσιών. Ο όμιλος πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον δύο όργανα: τη συνέλευση των μελών και τον ή τους διαχειριστές. Η συνέλευση των μελών είναι το υπέρτατο όργανο. Μπορεί να πάρει οποιαδήποτε απόφαση σχετικά με την πραγματοποίηση των σκοπών του ομίλου. Τα μέλη του ΕΟΟΣ διαθέτουν μεγάλη ευχέρεια για την οργάνωση της διαχείρισης ανάλογα με τις ανάγκες της συνεργασίας. Ο ΕΟΟΣ μπορεί να συσταθεί χωρίς κεφάλαια. Μπορεί ακόμη και να μη διαθέτει περιουσιακά στοιχεία. Τα μέλη έχουν κάθε ευλογισία για το διακανονισμό του τρόπου χρηματοδότησης του ομίλου. Ένας ΕΟΟΣ μπορεί σε όλα τα κράτη μέλη να διαθέτει δικαιώματα και υποχρεώσεις, να συνάπτει συμβάσεις, να αποτελείται στη δικαιοσύνη και να έχει ίδια περιουσιακά στοιχεία σύμφωνα με τους σκοπούς που έχουν θέσει τα μέλη. Δεδομένου ότι έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, ο ΕΟΟΣ μπορεί να αναλαμβάνει υποχρεώσεις επί των περιουσιακών του στοιχείων. Σε περίπτωση, όμως, αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του ΕΟΟΣ, τα μέλη του έχουν απεριόριστη και αλληλέγγυα ευθύνη για την αποζημίωση των τρίτων.

Η Επιτροπή στηρίζει την αποτελεσματική **προώθηση και ανάπτυξη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων** στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σημειώνοντας ότι αυτές μπορούν να συμβάλουν πραγματικά στους στόχους της στρατηγικής της Λισσαβόνας και ότι είναι μέσο για την επίτευξη πολλών κοινοτικών στόχων σε τομείς όπως η πολιτική απασχόλησης, η κοινωνική ενσωμάτωση, η περιφερειακή και αγροτική ανάπτυξη και η γεωργία. Η Επιτροπή εκτιμά ότι το καταστατικό της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας προσφέρει ήδη ένα αποτελεσματικό μέσο για τη διασυνοριακή και πανευρωπαϊκή συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών².

17.2.2. Το επιχειρηματικό περιβάλλον μέσα στην ενιαία αγορά

Με το πρόγραμμα ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η Κοινότητα ανέλαβε, μεταξύ άλλων, να εξαλείψει τα εμπόδια στη διεθνή δράση των επιχειρήσεων, να τους προσφέρει έτσι νέες δυνατότητες στις αγορές των εταιρικών κρατών και, γενικά, να βελτιώσει το περιβάλλον μέσα στο οποίο εργάζονται. Όμως, λόγω της περιπλοκότητας ορισμένων κοινοτικών νομοθετικών μέτρων και της **άγνοιας της κοινοτικής νομοθεσίας από τους επιχειρηματίες** [βλ. το τμήμα 3.3.], αυτή η νομοθεσία θεωρείται από αυτούς σαν εμπόδιο του επιχειρηματικού πνεύματος. Πρέπει, λοιπόν, η Κοινότητα να προσπαθήσει να συμβιβάσει τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της με τον κοινό στόχο που είναι η ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσα στην ενιαία αγορά.

Τα θεσμικά όργανα προσπαθούν πράγματι να λαμβάνουν υπόψη τα προβλήματα και τις ειδικές ανάγκες των ΜΜΕ κατά τον καθορισμό και τη θέση σ' εφαρμογή των κοινών πολιτικών: της περιφερειακής, της κοινωνικής, των μεταφορών, της έρευνας, κλπ. Η Επιτροπή συνοδεύει κάθε πρόταση που κάνει στο Συμβούλιο και στο Κοινοβούλιο με μια **εκτίμηση των επιπτώσεων της επί των επιχειρήσεων**, ιδίως των ΜΜΕ καθώς και επί της δημιουργίας απασχολήσεων. Με τη «μέθοδο ανάλυσης του αντίκτυπου», η Επιτροπή αναλύει τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις ενός προτεινόμενου μέτρου (π.χ., στις επιχειρήσεις, στις συναλλαγές, στην απασχόληση, στο περιβάλλον ή στην υγεία). Τα αποτελέσματα κάθε αξιολόγησης δημοσιεύονται¹. Η εκτίμηση των επιπτώσεων αναφέρει επίσης τις απόψεις των τυχόν ενδιαφερομένων για την πρόταση επαγγελματικών οργανώσεων². Τα νομοθετικά όργανα της Κοινότητας έχουν έτσι, κανονικά, επίγνωση των επιπτώσεων μιας πρότασης για τις επιχειρήσεις και την απασχόληση [βλ. το τμήμα 4.3.].

Αλλά πρέπει, επίσης, τα κράτη μέλη να μην περιπλέκουν τα πράγματα όταν μεταφέρουν την κοινοτική νομοθεσία στο εθνικό δίκαιο. Γι' αυτό το Συμβούλιο σύστησε στα κράτη μέλη την εφαρμογή μιας πολιτικής **απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών** υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων³. Με ψήφισμα για την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων των ΜΜΕ, το Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη και την Επιτροπή να εξετάσουν πως μπορεί να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον με την απάλειψη των διαρθρωτικών εμποδίων που απορρέουν από το ρυθμιστικό, οικονομικό και διοικητικό πλαίσιο⁴. Μετά από πρόταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Άμστερνταμ, η Επιτροπή δημιούργησε, τον Ιούλιο 1997, μια ειδική ομάδα (task force) για την απλούστευση του διοικητικού περιβάλλοντος των ΜΜΕ, με την επωνυμία **BEST**. Αυτή η ειδική ομάδα εξωτερικών εμπειρογνομόνων έχει αναλάβει να προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθεσίας και τη μείωση των επιβαρύνσεων που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των ΜΜΕ.

Για να βελτιωθεί το οικονομικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, μια οδηγία προβλέπει την **καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές** στον δημόσιο όπως και στον ιδιωτικό τομέα⁵. Η οδηγία αυτή υποχρεώνει τα κράτη μέλη να περιορίσουν τις προθεσμίες εξόφλησης σε 30 ημέρες από την ημερομηνία έκδοσης του τιμολογίου, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στη σύμβαση. Εναρμονίζει επίσης τους τόκους υπερημερίας σε επτά επιπλέον μονάδες σε σχέση με το επιτόκιο της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας. Προβλέπει τέλος μια ρήτρα διατήρησης της κυριότητας από τον πωλητή έως το χρόνο αποπληρωμής του τιμήματος καθώς και ταχείες διαδικασίες προσφυγών για την είσπραξη των μη αμφισβητούμενων οφειλών, με ανώτατο όριο τις 90

ημέρες μεταξύ της ημερομηνίας παραλαβής της αίτησης του πιστωτή και της κατά την οποία η εντολή πληρωμής καθίσταται εκτελεστή.

Πρέπει επίσης να βελτιωθεί η ποιότητα και η ροή των πληροφοριών προς τις επιχειρήσεις, ιδίως τις ΜΜΕ, ως προς την εσωτερική αγορά και άλλους τομείς της κοινής πολιτικής. Αυτός είναι ο σκοπός των **Ευρωπαϊκών Κέντρων Πληροφοριών (ΕΙΚ)** οποία απαντούν στα ερωτήματα των ΜΜΕ σχετικά ιδίως με την εσωτερική αγορά, τις διοικητικές, τεχνικές και κοινωνικές διατάξεις που διέπουν τις κοινοτικές συναλλαγές καθώς και με τις δυνατότητες χρηματοδότησης από κοινοτικές πηγές. Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών έχουν τρεις κύριους σκοπούς: να παρέχουν πληροφορίες για όλα τα προβλήματα και για όλες τις δυνατότητες που ενδιαφέρουν τις επιχειρήσεις μέσα στη μεγάλη εσωτερική αγορά· να βοηθούν και να συμβουλευούν τις επιχειρήσεις για να παίρνουν μέρος στις κοινοτικές δραστηριότητες· και να χρησιμεύουν ως αγωγός επικοινωνίας μεταξύ των επιχειρήσεων και της Επιτροπής.

Κάπου 260 Ευρωπαϊκά Κέντρα Πληροφοριών είναι κατανεμημένα στις περιοχές των κρατών μελών της ΕΖΕΣ, στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και στις μεσογειακές χώρες. Φιλανθρωπικοί οργανισμοί που διαθέτουν πείρα σε θέματα παροχής πληροφοριών και συμβουλών σε επιχειρήσεις και που είναι καλά προσαρμοσμένοι στο τοπικό περιβάλλον, όπως είναι τα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια, οι επαγγελματικές οργανώσεις, οι οργανισμοί για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ή για την περιφερειακή ανάπτυξη. Όλα τα κέντρα μαζί έχουν δημιουργήσει ένα δίκτυο εταιρών που μπορούν να ανταλλάξουν πληροφορίες για τις κοινοτικές, τις εθνικές και τις περιφερειακές διατάξεις και διαδικασίες που ενδιαφέρουν άμεσα τις επιχειρήσεις των περιοχών τους.

Από τη φύση τους, οι μικρές επιχειρήσεις έχουν γενικά μεγαλύτερες δυσκολίες συμμετοχής σε **προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης**. Τα γενικά έξοδα που ενέχει η συμμετοχή και συνεργασία σε αυτά τα προγράμματα είναι σχετικά υψηλά για τις ΜΜΕ, ιδίως γιατί αυτές δεν διαθέτουν τις ίδιες ευκολίες πρόσβασης μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, όπως οι μεγάλες επιχειρήσεις. Αλλά, οι μικρές επιχειρήσεις παρουσιάζουν συχνά μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα, δημιουργικότητα και δυναμισμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις, κτηριστικά χρήσιμα στη διαδικασία της τεχνολογικής καινοτομίας. Γι' αυτό, το έβδομο κοινοτικό πρόγραμμα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης ((E & A) ενθαρρύνει τη συμμετοχή των ΜΜΕ στις ερευνητικές δραστηριότητες⁶ [βλ. το τμήμα 18.4.]. Προβλέπονται δύο τύποι δραστηριοτήτων ειδικά για τις ΜΜΕ: οι δραστηριότητες συλλογικής έρευνας και οι δραστηριότητες ερευνητικής συνεργασίας. Επιπλέον, οι ΜΜΕ συμμετέχουν σε δραστηριότητες υπαγόμενες στα θεματικά ερευνητικά πεδία προτεραιότητας, στα πλαίσια δικτύων αρμοδιοτήτων, ολοκληρωμένων σχεδίων και σχεδίων με ειδικούς ερευνητικούς στόχους. Κοινές δράσεις για την καινοτομία και τις ΜΜΕ στοχεύουν ιδίως: στον ορθολογισμό και συντονισμό των δικτύων που παρέχουν πληροφορίες και βοήθεια στις ΜΜΕ ως προς τα κοινοτικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας, όπως η υπηρεσία πληροφοριών CORDIS· στη διευκόλυνση πρόσβασης σε ιδιωτική χρηματοδότηση· και στην ενθάρρυνση των κοινοτικών επιχειρήσεων, ιδίως μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Έρευνας.

Διάφορες **συστάσεις της Επιτροπής** προς τα κράτη μέλη στοχεύουν στη βελτίωση του νομικού περιβάλλοντος των ευρωπαϊκών ΜΜΕ. Για τη διευκόλυνση της φορολογικής μεταχείρισης των ΜΜΕ, η Επιτροπή σύστησε στα κράτη μέλη να μειώνουν **το φορολογικό βάρος** επί των επανεπενδυόμενων κερδών των φαλαιουχικών εταιρειών στο επίπεδο εκείνου που επιβάλλεται στα μη διανεμόμενα κέρδη των κεφαλαιουχικών εταιρειών⁷. Δεδομένου ότι το 10% περίπου των πτωχεύσεων στην ΕΕ οφείλονται σε ακατάλληλους σμους κατά τη **μεταβίβαση επιχειρήσεων**, μία σύσταση της Επιτροπής του Δεκεμβρίου 1994, ως προς τη μεταβίβαση των επιχειρήσεων, αποβλέπει στην προσαρμογή του κληρονομικού δικαίου και στη μείωση του φορολογικού βάρους, προκειμένου να διευκολυνθεί η συνέχιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων και η τήρηση των αντίστοιχων θέσεων απασχόλησης⁸. Μια άλλη σύσταση της Επιτροπής για τη βελτίωση του περιβάλλοντος των ΜΜΕ ως προς τα κοινοτικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας, όπως η υπηρεσία πληροφοριών CORDIS· στη διευκόλυνση πρόσβασης σε ιδιωτική χρηματοδότηση· και στην ενθάρρυνση των κοινοτικών επιχειρήσεων, ιδίως μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Έρευνας.

¹ COM (2002) 276, 5 Ιουνίου 2002.

² Σύσταση του Συμβουλίου, ΕΕ C 331, 16.12.1992, σ. 3-4.

⁶ Απόφαση 2002/834, ΕΕ L 294, 29.10.2002.

⁷ Σύσταση της Επιτροπής 94/390, ΕΕ L 177, 09.07.1994, σ. 1-10.

17.2.3. Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων

Πολλές ΜΜΕ έχουν προβλήματα χρηματοδότησης. Διαθέτουν λιγότερα ίδια κεφάλαια από τις αντίστοιχες αμερικανικές ή ιαπωνικές επιχειρήσεις και εξαρτώνται περισσότερο απ' ό,τι οι μεγάλες επιχειρήσεις από την άμεση θεσμική χρηματοδότηση (ακάλυπτες τραπεζικές πιστώσεις, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα δάνεια), η οποία είναι σχετικά ακριβή. Η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι χρήσιμο να βοηθούνται αυτές οι επιχειρήσεις με την παροχή αποτελεσματικών συμβουλών όσον αφορά τις μεθόδους διαχείρισης όσο και τις σχέσεις τους με τους χρηματοδότες. Γι' αυτό σύστησε τη βελτίωση του συντονισμού και της επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών προγραμμάτων που έχουν ως αντικείμενο τη χρηματοδότηση των ΜΜΕ¹. Το σχέδιο δράσης για τα επιχειρηματικά κεφάλαια (ΣΔΕΚ), που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ, τον Ιούνιο 1998, ενθαρρύνει τη χρηματοδότηση επιχειρηματικών κεφαλαίων και μάλιστα τη χορήγηση κεφαλαίων στο προλειτουργικό στάδιο και στο στάδιο εκκίνησης, που παραδοσιακά αποτελούν τον πλέον αδύναμο κρίκο του χρηματοδοτικού κύκλου στην Ευρώπη².

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) μέσω των «συνολικών δανείων» και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ) είναι τα χρηματοπιστωτικά όργανα της Κοινότητας για την ενίσχυση των ΜΜΕ [βλ. το τμήμα 7.3.3.]. Η δραστηριότητα του ΕΤΕ επικεντρώνεται σε δύο τομείς: το επιχειρηματικό κεφάλαιο και τις εγγυήσεις. Τα μέσα του ΕΤΕ στον τομέα του επιχειρηματικού κεφαλαίου είναι συμμετοχές στο κεφάλαιο εταιρειών κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών και φυτωρίων επιχειρήσεων που υποστηρίζουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), και ιδίως τις ΜΜΕ που βρίσκονται στα πρώτα στάδια λειτουργίας τους και έχουν τεχνολογικό προσανατολισμό. Τα μέσα του ΕΤΕ στον τομέα των εγγυήσεων συνίστανται στην παροχή εγγυήσεων σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που χορηγούν πιστώσεις σε ΜΜΕ. Και τα δύο μέσα που χρησιμοποιεί το ΕΤΕ για τις ΜΜΕ είναι συμπληρωματικά των συνολικών δανείων που χορηγεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σε ενδιάμεσους χρηματοδοτικούς φορείς για τη χρηματοδότηση ΜΜΕ [βλ. λεπτομέρειες παρακάτω]. Το ΕΤΕ χορηγεί τις ενισχύσεις του μέσα στο πλαίσιο του πολυετούς προγράμματος για τις επιχειρήσεις και το επιχειρηματικό πνεύμα (2001-2005) [βλ. το τμήμα 17.2.].

Οι ΜΜΕ ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τις δυνατότητες χρηματοδότησης στα πλαίσια της κοινής περιφερειακής πολιτικής. Ο κανονισμός σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης³ προβλέπει, πράγματι, μια σειρά μέτρων που προορίζονται να ενισχύσουν τις τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και τις δραστηριότητες των ΜΜΕ [βλ. τα τμήματα 12.3.1. και 12.3.3.]: Συμβάλλει ιδίως στη χρηματοδότηση:

- παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στη δημιουργία και τη διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, κυρίως μέσω άμεσης ενίσχυσης επενδύσεων πρωταρχικώς σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)
- παροχής στήριξης και υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, ιδίως δε τις ΜΜΕ
- ενίσχυσης της Ε&ΤΑ ιδίως σε ΜΜΕ και σε μεταφορά τεχνολογίας, βελτίωση των δεσμών μεταξύ των ΜΜΕ, στήριξης για την παροχή επιχειρηματικών και τεχνολογικών υπηρεσιών σε ομάδες ΜΜΕ και υποστήριξης της χρηματοδότησης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας για ΜΜΕ μέσω μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής

- ενίσχυσης και παροχής υπηρεσιών σε ΜΜΕ για την υιοθέτηση και την αποτελεσματική χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) ή την εκμετάλλευση νέων ιδεών
- ενίσχυσης προς τις ΜΜΕ για την προαγωγή βιώσιμων τρόπων παραγωγής μέσω της εισαγωγής αποτελεσματικών από πλευράς κόστους συστημάτων διαχείρισης το περιβάλλοντος και της υιοθέτησης και χρήσης τεχνολογιών πρόληψης της ρύπανσης
- προαγωγής του τουρισμού, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής των φυσικών πόρων ως δυνατότητας για την ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού.

Τα Ευρωπαϊκά Κέντρα Επιχειρήσεων και Καινοτομίας (ΕΚΕ-ΒΙC), ένα άλλο δικτυακό που έχει δημιουργήσει η Επιτροπή με δημόσιους και ιδιωτικούς εταίρους, αποβλέπουν στη δημιουργία και στην επέκταση επιχειρήσεων παρέχοντας πλήρη προγράμματα υπηρεσιών (εκπαίδευση, χρηματοδότηση, μάρκετινγκ, μεταβίβαση τεχνολογιών, κλπ.) στις ΜΜΕ που θέλουν να πραγματοποιήσουν σχέδια που βασίζονται σε τεχνολογικές καινοτομίες [βλ. το τμήμα 12.2.3.]¹.

Χάρη στο πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα των παρεμβάσεων του υπέρ του επιχειρηματικού κεφαλαίου και των εγγυήσεων, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων είναι σε θέση να συμβάλλει στην ανάπτυξη των ΜΜΕ στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισσαβόνας [βλ. το τμήμα 13.3.2.]. Το ΕΤΕ δεν επενδύει στις ΜΜΕ άμεσα, αλλά πάντοτε με τη μεσολάβηση ενδιάμεσων χρηματοδοτικών φορέων. Οι φορείς αυτοί έχουν πλήρη αρμοδιότητα για τις τελικές παρεμβάσεις. Το ΕΤΕ δεν συμμετέχει στις επιμέρους επενδυτικές/πιστωτικές αποφάσεις. Οι ΜΜΕ που αναζητούν χρηματοδοτήσεις πρέπει να απευθύνονται σε ένα ενδιάμεσο φορέα συνεργαζόμενο με το ΕΤΕ στη χώρα τους ή την περιοχή τους για πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια επιλεξιμότητας και τις διαδικασίες υποβολής αίτησης. Η παρέμβαση του ΕΤΕ παίζει καταλυτικό ρόλο στη δημιουργία χρηματοδοτικών φορέων, γιατί επιδρά ελκτικά επί άλλων επενδυτών και παρέχει σε αυτούς τους φορείς την κρίσιμη μάζα που τους επιτρέπει να ξεκινήσουν επενδυτικές δραστηριότητες.

17.2.4. Συνεργασία των κοινοτικών επιχειρήσεων

Η απελευθέρωση των αγορών, ως αποτέλεσμα της οικονομικής ολοκλήρωσης στην Κοινότητα, επιφέρει επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών και ενδυνάμωση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Σε πολλές περιπτώσεις, η συνεργασία μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαφόρων χωρών ή περιοχών της Κοινότητας μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της μεγάλης αγοράς και να τις καταστήσει πιο ανταγωνιστικές έναντι των μεγάλων επιχειρήσεων, ιδίως αν οι συμφωνίες τους βασίζονται σε μια συμπληρωματικότητα που μπορεί να καλύψει τις αδυναμίες τους. Εξάλλου η συνεργασία μπορεί να προωθήσει τον εκσυγχρονισμό των ΜΜΕ και τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων τους. Η συνεργασία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Μπορεί, π.χ. να οδηγήσει στη δημιουργία κοινών επιχειρήσεων, λήψεων συμμετοχής ή συμφωνιών που δεν σημαίνουν χρηματοοικονομικές σχέσεις (παροχή αδειών κατασκευής, μεταβιβάσεις τεχνογνωσίας, κοινό μάρκετινγκ, κλπ.). Μπορεί να είναι τυπική, δηλαδή βασισμένη σε μια συμβατική σχέση, π.χ. μέσω ενός ευρωπαϊκού ομίλου οικονομικού σκοπού [βλ. το τμήμα 17.2.1.], ή άτυπη. Πριν συνάψουν οποιαδήποτε μορφή συνεργασίας, οι επιχειρήσεις πρέπει, βέβαια, προηγουμένως να εξετάσουν αν η συνεργασία τους είναι έννομη. Πράγματι, οι συμφωνίες συνεργασίας μπορεί καμιά φορά να παρουσιάσουν προβλήματα σχετικά με τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας [βλ. το τμήμα 15.3.]. Αλλ' αυτές οι περιπτώσεις είναι η εξαίρεση, ιδίως όταν πρόκειται για συνεργασία μεταξύ ΜΜΕ. Όπως είδαμε στο κεφάλαιο για τον ανταγωνισμό, η

Επιτροπή διάκειται ευνοϊκά ως προς τις συνεργασίες μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων ή συμφωνίες ήσσονος σημασίας¹ [βλ. το τμήμα 15.3.1.].

Αλλά, ενώ η συνεργασία μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων κρίνεται γενικά ευνοϊκά και εγκρίνεται από την Επιτροπή, προσκόπτεται ακόμη σε διάφορα νομικά και ψυχολογικά εμπόδια. Οι ΜΜΕ που επενδύουν σε άλλα κράτη μέλη προτιμούν να ιδρύουν θυγατρικές παρά μεικτές επιχειρήσεις ή να υπογράφουν χαλαρές συμφωνίες συνεργασίας χωρίς την υποχρέωση δημιουργίας νέου νομικού προσώπου. Η **προτοβουλία Business to Europe (B2Europe)** της Επιτροπής επιδιώκει να ενισχυθούν οι δεσμοί μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών δικτύων και να παρασχεθούν στις επιχειρήσεις διάφορες υπηρεσίες σχετικές με τις ανάγκες τους, μεταξύ των οποίων είναι και η συνεργασία τους σε διάφορα κράτη μέλη.

κή για την κατάκτηση από την Ευρώπη των τεχνολογιών αιχμής. Η στρατηγική αυτή, που συμπληρώνεται από ένα σχέδιο δράσης που συνοδεύεται από συστάσεις στα κράτη μέλη, στις τοπικές αρχές, στη βιομηχανία και σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, βασίζεται ιδίως στους ακόλουθους άξονες: στην αξιοποίηση του δυναμικού του εν λόγω τομέα, που περνά, ιδίως, από την ενίσχυση της βάσης των επιστημονικών πόρων και σε μια υπεύθυνη πολιτική σε θέματα βιοεπιστημών και βιοτεχνολογίας, η κατάρτιση, εφαρμογή και εποπτεία της οποίας τροφοδοτούνται από συστηματικό διάλογο με το ευρύ κοινό και το σύνολο των εμπλεκόμενων παραγόντων και βασίζονται στις αξίες και στις θεμελιώδεις ρυθμιστικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως είναι η αρχή της προφύλαξης, η διασφάλιση της εσωτερικής αγοράς και η ενημέρωση των καταναλωτών)¹. Σε συμπεράσματα που υιοθέτησε στις 6 Ιουνίου 2002, το Συμβούλιο συμφώνησε στο ότι η ανακοίνωση της Επιτροπής αποτελεί χρήσιμη βάση για ένα ισόρροπο, συνεκτικό και αποτελεσματικό πλαίσιο, το οποίο χρειάζεται η Ένωση προκειμένου να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες της βιοτεχνολογίας λαμβάνοντας υπόψη τις αξίες και τους προβληματισμούς της κοινωνίας.

17.4. Απολογισμός και προοπτικές

Γενικά, η ΕΕ δεν επεμβαίνει στον βιομηχανικό τομέα παρά μόνον για να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό κλίμα είτε για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων σε όλη την εσωτερική αγορά (πολιτική των επιχειρήσεων), είτε για την προετοιμασία ορισμένων βιομηχανικών τομέων στο να αντιμετωπίσουν καλύτερα τον αυξημένο ανταγωνισμό σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο (τομεακή πολιτική).

Παρόλο που οι διαφορές μεταξύ των βιομηχανικών διαρθρώσεων των κρατών μελών παραμένουν, υπάρχει μια **παράλληλη εξέλιξη των διάφορων δεδομένων του δευτερογενούς τομέα**. Η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, το 1992, έδωσε νέο έναυσμα για την αναδιάρθρωση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Η εξάλειψη των φυσικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων των ενδοκοινοτικών συναλλαγών προκάλεσε αύξηση των εμπορικών σχέσεων και επομένως και του ανταγωνισμού μέσα στην Κοινότητα. Το ίδιο προϊόν διατίθεται σε όλη την εσωτερική αγορά, χάρη στην κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα και των τεχνικών εμποδίων του εμπορίου. Οι κατασκευαστές δεν χρειάζεται πλέον να προσαρμόζουν την παραγωγή τους σε δεκαπέντε διαφορετικές αγορές. Αυτή η κατάσταση εντείνει πολύ τον ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά. Ο εντονότερος ανταγωνισμός προκαλεί μια εξίσωση των τιμών των εγχώριων παραγωγών προς τις τιμές των ξένων παραγωγών, οι οποίοι διεισδύουν στις προηγούμενες προστατευμένες αγορές. Βραχυπρόθεσμα αυτό συμπιέζει τα περιθώρια κέρδους των πρώην προστατευμένων ή μονοπωλιακών επιχειρήσεων. Ορισμένες από αυτές αναγκάζονται μάλιστα να εγκαταλείψουν την αγορά.

Η εξάλειψη όμως των λιγότερο ανταγωνιστικών επιχειρήσεων επιτρέπει την ανάπτυξη των επιχειρήσεων που απομένουν στην αγορά. Έτσι αυτές μπορούν: να **εκμεταλλευτούν καλύτερα και αποδοτικότερα τις δυναμικότητες παραγωγής** τους και σε ορισμένες περιπτώσεις να τις αυξήσουν (χάρη στις «οικονομίες κλίμακας»): να αυξήσουν τις εσωτερικές τους επιδόσεις αναδιαρθρώνοντας και συγκεντρώνοντας τις δραστηριότητές τους έτσι ώστε να κατανείμουν καλύτερα τους ανθρώπινους, τους τεχνικούς και τους χρηματοοικονομικούς τους πόρους: να βελτιώσουν την οργάνωσή τους, την ποιότητα και την ποικιλία των προϊόντων τους και να καινοτομήσουν τόσο ως προς τη διαδικασία παραγωγής όσο και ως προς τα προσφερόμενα προϊόντα. Αυτή η πίεση του ανταγωνισμού προκαλεί ήδη μια εντυπωσιακή προσαρμογή του βιομηχανικού ιστού της Κοινότητας.

Η επιχειρηματικότητα και η καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς είναι ουσιώδεις για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Το ρυθμιστικό πλαίσιο θα πρέπει να ενθαρρύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα και να διευκολύνει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων. Η ύπαρξη ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος

¹ COM (2002) 27, 24 Ιανουαρίου 2002.

σημαίνει την **κατάργηση των περιττών και σχολαστικών γραφειοκρατικών διατυπώσεων**. Η εσωτερική αγορά πρέπει να γίνει όσο το δυνατό λιγότερο γραφειοκρατική. Τόσο η Κοινότητα όσο και τα κράτη μέλη πρέπει, επομένως, να διευκολύνουν την είσοδο στην αγορά και την έξοδο από αυτήν για επιχειρήσεις κάθε μεγέθους, να βελτιώσουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και την τεχνογνωσία, να βελτιώσουν το ρυθμιστικό πλαίσιο και να μειώσουν τα διοικητικά εμπόδια. Το ρυθμιστικό πλαίσιο πρέπει να είναι διάφανο και οι κανονισμοί να περιορίζονται στα απολύτως απαραίτητα για την επίτευξη κοινών στόχων. Αυτά επιδιώκει η κοινή πολιτική για τις επιχειρήσεις, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι οι εθνικές πολιτικές την ακολουθούν. Τα κράτη μέλη πρέπει να μεταφέρουν γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα την κοινοτική νομοθεσία για την ενιαία αγορά και σχετικά θέματα στο εθνικό δίκαιο και στη διοικητική πρακτική τους. Από την άλλη πλευρά, το πλαίσιο που διέπει το εταιρικό δίκαιο και την εταιρική διακυβέρνηση στην Ευρώπη πρέπει να εκσυγχρονιστεί λόγω, ιδίως, των οικονομικών σκανδάλων στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, της αυξανόμενης τάσης των ευρωπαϊκών εταιρειών να δραστηριοποιούνται σε διακρατική κλίμακα εντός της εσωτερικής αγοράς, της συνεχούς ολοκλήρωσης των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών, της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών των πληροφοριών και επικοινωνιών και της διεύρυνσης της Ένωσης σε δέκα νέα κράτη μέλη, τα περισσότερα των οποίων δεν έχουν βαθιές ρίζες ιδιωτικής επιχειρηματικότητας.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση τονίζει την ανάγκη της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας κάνοντάς την μια προτεραιότητα για την Κοινότητα. Η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας βελτιώθηκε αισθητά κατά τα τελευταία χρόνια, χάρη στη δημιουργία μιας μεγάλης εσωτερικής αγοράς και στις προσπάθειες αναδιάρθρωσης επένδυσης και παραγωγικότητας. Αλλά, **οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις δεν μπόρεσαν ακόμη να ξεπεράσουν τα μειονεκτήματα**, τα οποία είχαν συγκεντρώσει λόγω της προηγούμενης απομόνωσής τους μέσα σε κλειστές αγορές. Για να καλύψει αυτά τα μειονεκτήματα, η ΕΕ πρέπει να προωθήσει τις υπηρεσίες για τη βιομηχανία, την ανάπτυξη της πολυεθνικής βιομηχανικής συνεργασίας, την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού και τον εκσυγχρονισμό του ρόλου της δημόσιας παρέμβασης. Οι κοινοτικές αρχές πρέπει να βελτιώσουν τη νομοθετική ρύθμιση ως προς τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, εξαιρέφοντας τους θεσμικούς και κανονιστικούς φραγμούς στην ανάπτυξη του κεφαλαίου επιχειρηματικού κινδύνου.

Γενικά, η πολιτική για τη βελτίωση του περιβάλλοντος των επιχειρήσεων βασίζεται στην **ανοικτή μέθοδο συντονισμού** και σε προαιρετικά μέσα, όπως την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών που επιτρέπουν στα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν καλύτερα την εμπειρία των άλλων. Πράγματι, τα κράτη μέλη επιτέλεσαν σημαντική πρόοδο προς την κατεύθυνση της υλοποίησης των συστάσεων του Ευρωπαϊκού χάρτη για τις μικρές επιχειρήσεις εμπνεόμενα το ένα από το άλλο και ανταλλάσσοντας ορθές πρακτικές. Μπορεί, όμως, κανείς να διερωτηθεί αν η διακυβερνητική συνεργασία αρκεί για να αντιμετωπίσει τις νέες προκλήσεις της ευρωπαϊκής βιομηχανίας.

Η **παγκοσμιοποίηση**, που σημαίνει άνοιγμα των παγκόσμιων αγορών, αξιοποίηση των τελευταίων τεχνολογιών, ταχύτητα δράσης, καινοτομία και άνελες επενδύσεις, είναι μια ευκαιρία την οποία πρέπει να αδράξει η Ευρώπη και στην οποία πρέπει να προσαρμοστεί αμέσως. Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις πρέπει να προσαρμόσουν τις διαρθρώσεις και τις μεθόδους παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων τους στις συνθήκες και στις ευκαιρίες που επικρατούν στη παγκόσμια αγορά. Από την πλευρά τους, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα πρέπει να επιδιώξουν να βελτιώσουν την πρόσβαση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων στη παγκόσμια αγορά. Μια προσηκτική πολιτική, βασισμένη στην αυστηρή εφαρμογή των διεθνών κανόνων που έχουν γίνει αποδεκτοί **στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου**, αποτελεί το απαραίτητο συμπλήρωμα του ανοίγματος της εσωτερικής αγοράς [βλ. τα τμήματα 6.2. και 23.4.]. Ο ακριβής προσδιορισμός των προβλημάτων και η εφαρμογή καταλλήλων και συντονισμένων ενεργειών για την επίλυσή τους μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη διεύρυνση των αγορών της ευρωπαϊκής βιομηχανίας [βλ. το τμήμα 23.3.].

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να **προχωρήσει ταχύτερα προς την κοινωνία των πληροφοριών**, δημιουργώντας ένα κοινό χώρο πληροφοριών. Αυτός περιλαμβάνει πολλά αλληλένδετα στοιχεία: τις διευρωπαϊκές υποδομές (καλωδιακές επίγειες υποδομές, δίκτυα επικοινωνιών, δορυφόροι) τις βασικές υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, ιδίως τις υπηρεσίες ηλεκτρονικής αλληλογραφίας και μεταβίβασης ηλεκτρονικών κειμένων και τις υπηρεσίες διαλογικής πρόσβασης στις τράπεζες δεδομένων και την κατάρτιση των χρηστών, δηλαδή του μεγάλου κοινού, στην βέλτιστη χρησιμοποίηση των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών. Αν η ηλεκτρονική οικονομία δεν αναπτυχθεί γρήγορα από την Κοινότητα και τα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση κινδυνεύει να μην επιτύχει τον στρατηγικό στόχο που τέθηκε κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας το 2000, δηλαδή να καταστεί η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο.

σματικότερα μέσα για την ενίσχυση της διασυνοριακής κινητικότητας των επαγγελματιών στον τομέα των ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και να διευκολύνουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση.

Στον **τομέα των τηλεπικοινωνιών**, η έκθεση στον ανταγωνισμό των πρώην μονοπωλιακών φορέων και η εισαγωγή νέων οικονομικών παραγόντων σε αυτόν τον τομέα άγουν σε αύξηση της παραγωγικότητας και, χάρη σε αυτή, σε χαμηλότερο κόστος για τους χρήστες. Με τα κοινοτικά μέτρα για τις τηλεπικοινωνίες, οι ίδιοι κανόνες ισχύουν σε όλες τις συγκλίνουσες τεχνολογίες, προκαλώντας μεγαλύτερο και πιο ισότιμο ανταγωνισμό των Ευρώπη. Χάρη στο άνοιγμα των αγορών τηλεπικοινωνιών και στα συντονισμένα μέτρα που έχει λάβει, η Ευρωπαϊκή Ένωση παίζει πρωταρχικό ρόλο στο πεδίο των κινητών και οπτικών επικοινωνιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η τεχνολογική σύγκλιση παρέχει σε όλες τις επιχειρήσεις και τους πολίτες νέες δυνατότητες πρόσβασης στην κοινωνία της πληροφορίας. Ο κοινός χώρος των πληροφοριών, που δημιουργείται χάρη στην απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, είναι όχι μόνον ένας απαραίτητος όρος για την αποδοτικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, αλλά είναι επίσης και ένας σημαντικός παράγον της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της ΕΕ [βλ. το τμήμα 12.1.2.].

Βιβλιογραφία για τη βιομηχανική πολιτική

- BELESSIOTIS Tassos (et al.). *EU competitiveness and industrial location*. Luxembourg: EUR-OP*, 2006.
- BIANCHI Patrizio, LABORY Sandrin (eds.). *International handbook of industrial policy* Cheltenham: Edward Elgar, 2006.
- BISHOP Simon (et al.). *The efficiency-enhancing effects of non-horizontal mergers*. Luxembourg: EUR-OP, 2005.
- BUZELAY Alain. "La politique industrielle européenne: quelle signification?" in *Revue du Marché commun et de l'Union européenne*, n. 494, janvier 2006, p. 10-15.
- EUROPEAN COMMISSION. *Implementing the Community Lisbon Programme: a policy framework to strengthen EU manufacturing - towards a more integrated approach for industrial policy*. Luxembourg: EUR-OP*, 2005.
 - *European space policy: preliminary elements*. Luxembourg: EUR-OP*, 2005.
 - *Communication from the Commission to the European Council: An innovation-friendly, modern Europe*. Luxembourg: EUR-OP*, 2006.
 - *Report on the implementation of the European Charter for Small Enterprises in Moldova and the countries in the western Balkans*. Luxembourg: EUR-OP*, 2006.
 - *The acquis of the European Union under the management of DG Enterprise and Industry: list of measures (The "Pink Book")*. Luxembourg: EUR-OP*, 2006.
- HIRSCH-KREINSEN Hartmut (et al.). *Low-tech innovation in the knowledge economy*. Frankfurt am Main: P. Lang, 2005.
- HUMPHREYS Peter, SIMPSON Seamus. *Globalisation, convergence and European telecommunications regulation*. Cheltenham: Edward Elgar, 2005.
- JOHNSON Debra, TURNER Colin. *European business*. London: Routledge, 2006.
- KIRCHESCH Kai. *The influence of financial risks on the investment decision of enterprises*. Baden-Baden: Nomos, 2005.
- MALERBA Franco. *Sectoral systems in Europe: innovation, competitiveness & growth: ESSY: final report*. Luxembourg: EUR-OP, 2005.
- MATTEUCCI Nicola (et al.). "Productivity, workplace performance and ICT: industry and firm-level evidence for Europe and the US", *Scottish Journal of Political Economy*, v. 52, n. 3, July 2005, p. 359-386.
- NONES Michele, DARNIS Jean-Pierre. "Control of foreign investments in Aerospace and Defence", *The International Spectator*, v. 40, n. 3, July-September 2005, p. 83-90.
- PEERSMAN Gert, SMETS Frank. "The industry effects of monetary policy in the euro area", *Economic Journal*, v. 115, n. 503, April 2005, p. 319-342.
- PIGGOTT Judith, COOK Mark (eds.). *International business economics: a European perspective*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.
- RENDA Andrea (ed.). *Last call for Lisbon?: suggestions for the future regulation of e-communications in Europe: final report of a CEPS Task Force*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2006.